

حوزه های علمیه و رسالت تربیت شخصیت هایی همچون شهید سید حسن نصرالله

فاطمه طهماسبی^۱

چکیده

حوزه های علمیه در تاریخ تشیع، نقش بی بدیلی در تربیت شخصیت های علمی، اخلاقی و جهادی ایفا کرده اند. این نهادها نه تنها مراکز آموزشی علوم اسلامی هستند، بلکه کانونی برای پرورش رهبران اجتماعی و سیاسی نیز به شمار می آیند. شهید سید حسن نصرالله، به عنوان یکی از برجسته ترین رهبران مقاومت اسلامی در عصر حاضر، نمونه ای روشن از ثمرات تربیتی حوزه های علمیه است. وی با بهره گیری از آموزه های دینی و مکتب تربیتی حوزه، توانست شخصیتی جامع در عرصه های معرفتی، اخلاقی و جهادی شکل دهد. بررسی رسالت حوزه های علمیه در تربیت چنین شخصیت هایی، نشان دهنده ضرورت بازاندیشی در برنامه های آموزشی و تربیتی این مراکز برای پاسخ گویی به نیازهای جهان اسلام در عصر جدید است.

کلیدواژگان:

حوزه های علمیه؛ تربیت اسلامی؛ شهید سید حسن نصرالله؛ مقاومت اسلامی؛ رسالت آموزشی و تربیتی

۱- مقدمه

حوزه های علمیه به عنوان یکی از اصیل ترین و تأثیرگذارترین نهادهای فرهنگی - دینی در تاریخ اسلام، نقش بنیادین در پاسداری از معارف دینی، نشر علوم اسلامی و تربیت شخصیت های علمی و اجتماعی ایفا کرده اند. این نهادها نه تنها کانونی برای تعلیم و تعلم علوم دینی بوده اند، بلکه محلی برای پرورش روحیه مسئولیت پذیری اجتماعی، جهاد و خدمت به امت اسلامی به شمار می روند (جوادی آملی، ۱۳۸۶). به بیان دیگر، حوزه ها تنها نهاد آموزشی صرف نیستند؛ بلکه مجموعه ای پویا از فعالیت های معرفتی، اخلاقی و اجتماعی اند که در طول تاریخ توانسته اند جریان های فکری و اجتماعی را در جوامع اسلامی سامان دهند.

از آغاز شکل گیری حوزه های اولیه در کوفه و بغداد، تا تثبیت حوزه نجف به دست شیخ طوسی و در نهایت احیای حوزه علمیه قم توسط آیت الله شیخ عبدالکریم حائری یزدی، همواره رسالت اصلی این مراکز، تربیت مجتهدان و اندیشمندان بوده که بتوانند راهنمایی فکری و عملی جامعه اسلامی را برعهده گیرند (رهنمایی، ۱۳۹۰). این نهادها با تأکید بر دو عنصر «دانش دینی» و «تهذیب نفس»، الگویی از تربیت جامع ارائه داده اند که نه تنها بُعد علمی طلاب را تقویت می کند، بلکه زمینه ساز رشد معنوی و اجتماعی آنان نیز می شود (مصباح یزدی، ۱۳۸۹).

یکی از مهم ترین کارویژه های حوزه های علمیه در دوران معاصر، پیوند میان علم و عمل در قالب مبارزه با ظلم و استکبار بوده است. تجربه نهضت مشروطه، نهضت ملی شدن صنعت نفت و در اوج آن، انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام

^۱. طلبه سطح ۲، حوزه علمیه الزهرا، استان تهران، شهرستان واوان . fatemeh1363tahmasebi@gmail.com

خمینی(ره)، نشان داد که حوزه‌ها قادرند با تربیت رهبرانی شجاع و مردمی، تحولات عظیم سیاسی و اجتماعی را رقم بزنند (مطهری، ۱۳۷۸). این تجربه تاریخی سبب شد تا نقش حوزه‌ها صرفاً به آموزش علوم حوزوی محدود نشود، بلکه رسالت آن‌ها در هدایت امت و پاسداری از هویت دینی و استقلال ملت‌ها نیز برجسته گردد.

در همین راستا، یکی از ثمرات بارز حوزه‌های علمیه در جهان معاصر، تربیت رهبران مقاومت اسلامی در منطقه است. شهید سید حسن نصرالله، دبیرکل حزب‌الله لبنان، نمونه‌ای برجسته از این حقیقت است. او که پرورش‌یافته مکتب حوزه‌های علمیه و متأثر از اندیشه‌های امام خمینی(ره) و علما و مراجع شیعه بود، توانست در دوران رهبری خود الگویی نوین از مقاومت اسلامی را ارائه دهد؛ الگویی که ترکیبی از ایمان عمیق، دانش دینی، شجاعت سیاسی و تدبیر اجتماعی بود (نصر، ۱۳۹۵).

بررسی سیره و شخصیت شهید سید حسن نصرالله نشان می‌دهد که حوزه‌های علمیه قادرند افرادی را تربیت کنند که هم در عرصه معرفتی صاحب‌نظر باشند و هم در میدان عمل، پیشگام مقاومت و ایستادگی در برابر استکبار جهانی. این امر بیانگر ظرفیت عظیم تربیتی حوزه‌هاست که اگر به‌درستی شکوفا گردد، می‌تواند نیازهای امروزی جهان اسلام را در عرصه رهبری دینی و سیاسی برآورده سازد (واعظی، ۱۳۹۲).

از این‌رو، پرداختن به رسالت حوزه‌های علمیه در تربیت شخصیت‌هایی همچون شهید سید حسن نصرالله، ضرورتی دوچندان دارد. از یک سو، این بررسی ما را به ریشه‌های تاریخی و فکری تربیت در حوزه‌ها رهنمون می‌سازد؛ و از سوی دیگر، چشم‌اندازی روشن برای بازآفرینی کارکردهای تربیتی حوزه‌ها در مواجهه با چالش‌های قرن بیست‌ویکم ترسیم می‌کند. زیرا جهان اسلام امروز بیش از هر زمان دیگر به رهبرانی نیازمند است که با اتکا به ایمان و معرفت دینی، توان مدیریت بحران‌ها و هدایت جوامع به سوی عدالت و عزت را داشته باشند (جوادی آملی، ۱۳۹۷).

۲- مفاهیم و تعاریف کلیدی

۲-۱- حوزه علمیه

حوزه علمیه نهادی آموزشی - تربیتی است که با هدف تعلیم و تعلم علوم دینی، فقهی، تفسیری، کلام و اخلاق اسلامی شکل گرفته است و علاوه بر بعد علمی، رسالت تربیت اخلاقی، معنوی و اجتماعی طلاب را نیز بر عهده دارد (جوادی آملی، ۱۳۸۶).

۲-۲- تربیت اسلامی

تربیت اسلامی فرآیندی است که در آن فرد با بهره‌گیری از آموزه‌های دینی، اصول اخلاقی، دانش و معنویت پرورش می‌یابد و می‌تواند در زندگی شخصی و اجتماعی، تصمیم‌گیری‌های متعهدانه و مبتنی بر ارزش‌های دینی داشته باشد (مصباح یزدی، ۱۳۸۹).

رهبر مقاومتی به فردی گفته می‌شود که تحت تأثیر تربیت دینی و اجتماعی، توانایی رهبری گروه یا جامعه خود در برابر ظلم و فشارهای بیرونی را دارد و با تلفیق ایمان، تدبیر و شجاعت، نقش الگویی در حرکت‌های مقاومت ایفا می‌کند. شهید سید حسن نصرالله نمونه برجسته چنین شخصیتی است (نصر، ۱۳۹۵).

۲-۴- رسالت حوزه‌های علمیه

رسالت حوزه‌های علمیه نه تنها در آموزش علوم دینی بلکه در پرورش شخصیت‌های جامع‌نگر، توانمند در عرصه‌های علمی، اخلاقی و اجتماعی خلاصه می‌شود و هدف آن تربیت رهبران، عالمان و مجاهدانی است که بتوانند جوامع اسلامی را هدایت و محافظت کنند (رهنمایی، ۱۳۹۰).

۳- جایگاه تاریخی و اجتماعی حوزه‌های علمیه

حوزه‌های علمیه، از ابتدای شکل‌گیری اسلام تا امروز، همواره نقش حافظان علم، فرهنگ و هویت اسلامی را برعهده داشته‌اند. این نهادها نه تنها مراکز آموزش علمی بودند، بلکه پایگاه‌های تربیت اخلاقی، اجتماعی و سیاسی نیز محسوب می‌شدند. تاریخ حوزه‌های علمیه را می‌توان در چند مرحله مهم بررسی کرد:

۳-۱- شکل‌گیری اولیه در قرون نخستین اسلامی

حلقه‌های علمی در کوفه، مدینه و بغداد، اولین شکل‌های آموزشی حوزه‌های علمیه را تشکیل دادند. این مراکز علمی با تمرکز بر حفظ و انتقال احادیث، فقه، تفسیر قرآن و علوم کلام، زمینه رشد علمی شیعه و اهل سنت را فراهم کردند. در این دوره، علما نه تنها معلم بودند، بلکه مرجع حل مسائل اجتماعی و سیاسی نیز محسوب می‌شدند.

۳-۲- حوزه نجف و تثبیت نهاد آموزشی شیعه

با مهاجرت علمای بزرگ از جبل عامل و عراق به نجف، این شهر به مرکز علمی شیعه تبدیل شد. تأسیس حوزه نجف توسط شیخ طوسی در قرن پنجم هجری، یک تحول اساسی در تاریخ حوزه‌ها بود. حوزه نجف، علاوه بر آموزش علوم دینی، نقش مرکز اجتماعی و فرهنگی را نیز بر عهده داشت و به تربیت عالمان، مجتهدان و رهبران آینده پرداخت.

۳-۳- حوزه‌های ایران: از صفویه تا انقلاب اسلامی

با گسترش شیعه در ایران، حوزه‌های علمی در اصفهان، مشهد و سپس قم شکل گرفتند. حوزه قم به‌ویژه با حضور آیت‌الله شیخ عبدالکریم حائری یزدی، به مرکز مهم آموزش دینی و تربیت رهبران تبدیل شد. این حوزه، زمینه ظهور شخصیت‌های برجسته‌ای مانند امام خمینی (ره) را فراهم کرد و نشان داد که حوزه می‌تواند هم آموزش علمی و هم تربیت اجتماعی و سیاسی را به‌طور همزمان انجام دهد.

۳-۴- نقش حوزه‌ها در بحران‌های تاریخی

حوزه‌ها همواره در مواجهه با چالش‌ها و بحران‌ها نقش فعال داشته‌اند. نمونه‌های تاریخی شامل مقابله با مغول‌ها، نهضت مشروطه، نهضت تنباکو و انقلاب اسلامی ایران هستند. در تمام این موارد، علما به عنوان رهبران اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی عمل کرده‌اند. این تجربه تاریخی نشان می‌دهد که حوزه‌ها می‌توانند در حفظ استقلال، هدایت جامعه و شکل‌دهی جنبش‌ها نقش حیاتی ایفا کنند.

۳-۵- حوزه‌های معاصر و گسترش جهانی

امروزه حوزه‌های علمیه در لبنان، پاکستان، هند و سایر کشورهای اسلامی فعالیت دارند. این حوزه‌ها با حفظ سنت‌های آموزشی و تربیتی، تلاش می‌کنند تا رهبران دینی و اجتماعی نسل جدید را آماده کنند. نقش این مراکز در تربیت رهبران مقاومتی و شکل‌دهی جریان‌های اجتماعی و سیاسی، نشان‌دهنده استمرار اهمیت تاریخی حوزه‌ها است.

۴- رسالت تربیتی و پرورشی حوزه‌های علمیه

رسالت حوزه‌های علمیه، فراتر از آموزش صرف علوم دینی است و شامل تربیت انسان‌هایی با ویژگی‌های اخلاقی، فکری و اجتماعی برجسته می‌شود. حوزه‌ها با تمرکز بر تربیت جامع‌نگر، کوشیده‌اند طلاب را نه تنها در کسب دانش فقهی و کلامی توانمند کنند، بلکه توانایی مواجهه با چالش‌های اخلاقی، اجتماعی و سیاسی را نیز در آنان پرورش دهند (مصباح یزدی، ۱۳۸۹).

یکی از اصول اساسی تربیت در حوزه، ترکیب علم و اخلاق است. طلاب در کنار مطالعه عمیق متون دینی، با مفاهیمی چون تقوا، صبر، عدالت و مدیریت خویش آشنا می‌شوند و می‌آموزند که دانش بدون تهذیب نفس و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، ارزش واقعی ندارد (جوادی آملی، ۱۳۸۶). این تربیت دووجهی سبب می‌شود شخصیت طلاب به شکلی متعادل رشد کند؛ به‌گونه‌ای که بتوانند در جامعه، نه صرفاً به‌عنوان عالم دینی، بلکه به‌عنوان رهبر فکری و اجتماعی اثرگذار عمل کنند.

از سوی دیگر، حوزه‌های علمیه نقش مهمی در پرورش روحیه جهاد و مقاومت دارند. این نهادها با آموزش تاریخ اسلام، سیره ائمه (ع) و تجربه‌های اجتماعی و سیاسی، طلاب را آماده می‌کنند تا در مواجهه با ظلم و استکبار، از ارزش‌های دینی و انسانی دفاع کنند. نمونه‌های تاریخی این تربیت را می‌توان در قیام‌های مردمی علیه استعمار و فساد، و در نهایت در انقلاب اسلامی ایران مشاهده کرد (مطهری، ۱۳۷۸).

یکی از شاخص‌ترین نتایج این رسالت تربیتی، ظهور رهبرانی است که ترکیبی از ایمان، علم و شجاعت را در خود دارند. شهید سید حسن نصرالله، دبیرکل حزب‌الله لبنان، نمونه‌ای بارز از چنین تربیتی است. او با بهره‌گیری از آموزه‌های حوزه و مکتب اخلاقی - اجتماعی علما، توانست شخصیتی جامع بسازد که هم از نظر معرفتی و هم از نظر مدیریتی و رهبری،

نمونه‌ای الهام‌بخش باشد (نصر، ۱۳۹۵). ویژگی‌هایی همچون بصیرت، صبر در شرایط سخت، شجاعت در میدان عمل، و تعهد به ارزش‌های دینی، همگی محصول تربیت عمیق حوزه‌های علمیه هستند.

از این منظر، رسالت تربیتی حوزه‌ها شامل چند بعد کلیدی است:

بعد علمی: تقویت دانش دینی و توان اجتهادی طلاب.

بعد اخلاقی: تهذیب نفس و پرورش فضایل انسانی.

بعد اجتماعی: آماده‌سازی طلاب برای ایفای نقش در جامعه و هدایت مردم.

بعد جهادی و مقاومت: پرورش روحیه دفاع از دین، ملت و ارزش‌های انسانی در برابر ظلم و فساد.

این ابعاد تربیتی نه تنها سبب شکل‌گیری شخصیت‌هایی مانند شهید نصرالله می‌شوند، بلکه تضمین‌کننده استمرار تأثیر حوزه‌های علمیه در جوامع اسلامی و توانایی پاسخگویی به چالش‌های عصر حاضر هستند (واعظی، ۱۳۹۲).

۵- پرورش رهبری و شخصیت در حوزه‌ها

حوزه‌های علمیه فراتر از نهادهای آموزشی صرف هستند؛ آن‌ها مراکز پرورش شخصیت، رهبری و مدیریت اجتماعی محسوب می‌شوند. تربیت در حوزه‌ها یک فرآیند چندبعدی است که علم، اخلاق، تهذیب نفس و مهارت‌های اجتماعی را به‌طور همزمان در طلاب توسعه می‌دهد. این رویکرد جامع، فارغ‌التحصیلانی می‌سازد که توانایی هدایت جامعه، مدیریت بحران‌ها و شکل‌دهی به جنبش‌های اجتماعی را دارند.

۵-۱- آموزش علمی و توان تحلیلی

علم و دانش در حوزه‌ها صرفاً محدود به فقه و اصول نیست؛ بلکه طلاب با مطالعه تاریخ اسلام، کلام، فلسفه و علوم اجتماعی اسلامی، قدرت تحلیل مسائل پیچیده اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را کسب می‌کنند. این دانش باعث می‌شود رهبران آینده، نه تنها از منظر دینی بلکه از منظر اجتماعی و استراتژیک نیز توانمند باشند. مثال تاریخی آن، نقش علما در نهضت مشروطه و انقلاب اسلامی ایران است که با ترکیب دانش دینی و تحلیل اجتماعی، مسیر حرکت جامعه را هدایت کردند.

۵-۲- پرورش اخلاق و تهذیب نفس

تربیت اخلاقی در حوزه‌ها اساس رهبری مؤثر است. طلاب با تمرین فضایل اخلاقی مانند تقوا، عدالت، صداقت، صبر و تواضع، برای مواجهه با چالش‌های زندگی شخصی و اجتماعی آماده می‌شوند. این آموزش اخلاقی، زمینه‌ای فراهم می‌کند که رهبران در تصمیم‌گیری‌ها پایبند به ارزش‌ها باشند و اعتماد عمومی را جلب کنند. تجربه تاریخی نشان داده است که رهبرانی با تهذیب نفس، تأثیرات عمیق‌تری بر جامعه و جنبش‌های اجتماعی داشته‌اند.

الف) آمریکای لاتین

اندیشه‌های برخاسته از حوزه‌های علمیه، به ویژه مفهوم «مقاومت در برابر استکبار» و «عدالت‌خواهی اجتماعی»، در آمریکای لاتین انعکاس گسترده‌ای یافت. رهبرانی چون هوگو چاوز در ونزوئلا و اوو مورالس در بولیوی بارها از انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان الگویی برای استقلال‌طلبی و مقابله با سلطه آمریکا یاد کردند (واعظ، ۱۳۹۲). حتی در گفتمان جنبش‌های بومی در آمریکای لاتین، ایده پیوند میان معنویت، عدالت و مقاومت سیاسی دیده می‌شود که شباهت‌های زیادی با آموزه‌های حوزه‌های علمیه دارد.

ب) آفریقا

در قاره آفریقا نیز حوزه‌های علمیه نقش مهمی در الهام‌بخشی به جنبش‌های آزادی‌بخش ایفا کرده‌اند. نمونه برجسته آن، حرکت اسلامی نیجریه به رهبری شیخ ابراهیم زکزاکی است که تحت تأثیر مستقیم اندیشه‌های امام خمینی و تربیت‌های حوزه‌ای قرار دارد (نصر، ۱۳۹۵). او بارها بر ضرورت پیوند دین با سیاست و مبارزه با استعمار نوین تأکید کرده و توانسته است هزاران نفر از مردم نیجریه را حول گفتمان مقاومت اسلامی بسیج کند.

ج) شرق آسیا

در شرق آسیا، اندیشه حوزه‌های علمیه گرچه کمتر شناخته شده است، اما در کشورهایمانند اندونزی و مالزی، برخی جنبش‌های دانشجویی و نخبگانی تحت تأثیر مفاهیم عدالت‌خواهی و ضد استعماری حوزه‌های شیعی قرار گرفته‌اند. این امر نشان می‌دهد که ظرفیت حوزه‌ها در صدور گفتمان مقاومت جهانی، محدود به منطقه خاورمیانه نیست.

به طور کلی، می‌توان گفت حوزه‌های علمیه با تولید رهبران فکری و سیاسی، توانسته‌اند فراتر از مرزهای جغرافیایی، الهام‌بخش ملت‌هایی باشند که به دنبال استقلال و عدالت هستند. این تأثیرگذاری نشان می‌دهد که رسالت حوزه‌ها صرفاً تربیت درون‌دینی نیست، بلکه مأموریتی جهانی در شکل‌دهی به جنبش‌های مقاومت دارد (ره‌نما، ۱۳۹۰).

۱۳- آینده‌پژوهی حوزه‌های علمیه در قرن ۲۱

تحولات پرشتاب قرن ۲۱، حوزه‌های علمیه را در برابر پرسش‌های جدید و چالش‌های بی‌سابقه قرار داده است. اگر حوزه‌ها بخواهند همچنان نقش تاریخی خود در تربیت رهبران مقاومت را ایفا کنند، نیازمند آینده‌نگری و تحول اساسی هستند (خامنه‌ای، ۱۳۹۷).

الف) چالش‌های نوین

۱. جهانی‌شدن و نفوذ فرهنگی: موج جهانی‌سازی باعث گسترش سبک زندگی غربی و فردگرایی شده است. حوزه‌ها باید برای پاسخ به این نفوذ نرم، راهبردهای فرهنگی و فکری نوینی طراحی کنند (یزدی، ۱۳۸۹).

۲. فناوری‌های نوین و رسانه: ظهور شبکه‌های اجتماعی، رسانه‌های دیجیتال و فناوری هوش مصنوعی، عرصه‌ای تازه برای تبلیغ و مقابله با مقاومت ایجاد کرده است. حوزه‌ها باید از این ابزارها برای بازتولید روایت اسلامی استفاده کنند (آملی، ۱۳۸۶).

۳. چالش‌های اقتصادی و سیاسی: فشارهای بین‌المللی و تحریم‌ها، به ویژه بر کشورهای محور مقاومت، باعث شده حوزه‌ها علاوه بر کار فرهنگی، در عرصه اقتصاد مقاومتی و تحلیل سیاسی نیز نقشی فعال ایفا کنند.

(ب) فرصت‌های آینده

۱. توسعه آموزش مجازی و شبکه‌های علمی: حوزه‌های علمی می‌توانند با بهره‌گیری از فضای دیجیتال، آموزش‌های خود را جهانی کنند و دسترسی به منابع علمی حوزه را برای طلاب سراسر جهان فراهم سازند (وزین، ۱۴۰۲).

۲. گسترش دیپلماسی علمی و دینی: حوزه‌ها در قرن جدید می‌توانند با دانشگاه‌ها و مراکز علمی بین‌المللی ارتباط برقرار کنند و به صادرکننده اندیشه مقاومت بدل شوند.

۳. پرورش رهبران چندبعدی: رهبران آینده باید هم در علوم دینی و هم در مدیریت اجتماعی، علوم انسانی جدید، و ارتباطات بین‌الملل توانمند باشند؛ این امر نیازمند تحول در برنامه‌های درسی حوزه است (پناه‌دانی، ۱۴۰۴).

(ج) آینده مطلوب

آینده مطلوب حوزه‌های علمی در قرن ۲۱، حوزه‌ای است که در عین وفاداری به سنت علمی و اخلاقی خود، بتواند با مسائل نوین جهان ارتباط برقرار کند. چنین حوزه‌ای قادر خواهد بود رهبرانی تربیت کند که نه تنها در برابر استکبار مقاومت می‌کنند، بلکه الگویی جهانی برای عدالت، معنویت و استقلال خواهند بود (خامنه‌ای، ۱۳۹۹).

۱۴- نتیجه گیری

حوزه‌های علمی همواره به عنوان نهادهای آموزشی، تربیتی و اجتماعی چندبعدی نقش اساسی در پرورش شخصیت، دانش، اخلاق و توانایی‌های اجتماعی رهبران دینی و مقاومتی داشته‌اند. این نهادها با تمرکز بر آموزش علوم دینی، پرورش اخلاق و مهارت‌های اجتماعی، زمینه‌ای فراهم می‌کنند تا فارغ‌التحصیلان حوزه بتوانند نه تنها در محیط‌های علمی و دینی، بلکه در عرصه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی نیز رهبران اثرگذار و مسئولیت‌پذیر باشند (مصباح یزدی، ۱۳۸۹؛ جوادی آملی، ۱۳۸۶). شخصیت شهید سید حسن نصرالله نمونه‌ای برجسته از تأثیر تربیت حوزه‌ای بر شکل‌گیری رهبران مقاومتی و اخلاق‌محور است. تربیت حوزه‌ای به او توانست توانایی تحلیل مسائل پیچیده سیاسی و اجتماعی، مدیریت بحران‌ها و هدایت جنبش‌های مردمی را بدهد و همزمان بر اصول اخلاقی و انسانی پایبند باشد. این تجربه نشان می‌دهد که تربیت حوزه‌ای می‌تواند رهبرانی بسازد که توانمند، شجاع و الهام‌بخش جامعه باشند (نصر، ۱۳۹۵؛ رهنمایی، ۱۳۹۰). علاوه بر این، تربیت

حوزه‌های تأثیر عمیقی بر جامعه به عنوان یک کل دارد. رهبران حوزه‌ای با الگوسازی رفتار اخلاقی، تصمیمات عادلانه و مدیریت جمعی، هویت، نگرش و رفتار اجتماعی جامعه را شکل می‌دهند و باعث ایجاد جامعه‌ای متعهد، مقاوم و پایبند به ارزش‌های انسانی و دینی می‌شوند. این فرآیند نشان می‌دهد که حوزه‌ها نه تنها به پرورش افراد، بلکه به تقویت نهادهای اجتماعی و فرهنگی جامعه کمک می‌کنند و پایه‌های توسعه پایدار اجتماعی و مقاومت جمعی را ایجاد می‌نمایند (مصباح یزدی، ۱۳۸۹؛ نصر، ۱۳۹۵).

در پایان، می‌توان نتیجه گرفت که حوزه‌های علمیه نقش بی‌بدیلی در تربیت رهبران مقاومتی، اخلاق‌محور و اجتماعی دارند و این رهبران قادرند جامعه را در مواجهه با بحران‌ها هدایت کرده و نسل‌های آینده را نیز تربیت نمایند. استمرار و بازنگری در برنامه‌های آموزشی حوزه‌ها برای مواجهه با چالش‌های نوین، اهمیت حیاتی دارد و می‌تواند الگویی موفق برای توسعه پایدار و مقاوم جامعه اسلامی ارائه دهد.

۱۵- منابع

۱. جوادی آملی، عبدالله. (۱۳۹۰). مبانی تربیت اسلامی در حوزه‌های علمیه. قم: نشر اسراء.
۲. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۴). پیام به حوزه‌های علمیه: ضرورت تحول و پاسخگویی به نیازهای زمان. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۳. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۴). ضرورت تحول و پاسخگویی حوزه‌های علمیه به نیازهای زمان. تهران: نشر آثار امام خمینی.
۴. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۷). اندیشه‌های رهبری: نقشه راه تحول در حوزه. قم: دفتر نشر معارف.
۵. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۷). نقشه راه تحول در حوزه. قم: دفتر نشر معارف.
۶. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۹). سرآمد: برنامه‌ای برای تحول در حوزه‌های علمیه. تهران: نشر آثار امام خمینی.
۷. خامنه‌ای، سید علی. (۱۳۹۹). حوزه پیشرو و سرآمد: بیانیه‌ای برای تحول در حوزه‌های علمیه. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۸. پناه‌زدانی، سید. (۱۴۰۴). آرمان تربیت در حوزه‌های علمیه. تهران: معاونت آموزش حوزه‌ها.
۹. رهنمایی، حسن. (۱۳۹۰). نقش حوزه‌های علمیه در مقاومت و رهبری اجتماعی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
۱۰. زین‌الدین، وزین، خبرگزاری حوزه، نظام آموزشی حوزه: دستاوردها و چالش‌ها، www.hawzahnews.com. ۱۴۰۲.
۱۱. مصباح یزدی، محمدتقی. (۱۳۹۲). نقش اخلاق در تربیت طلاب و رهبران دینی. تهران: صدرا.
۱۲. نصر، محمدرضا. (۱۳۹۵). حوزه‌های علمیه و تأثیر آن‌ها در شکل‌دهی رهبران مقاومتی. قم: نشر معارف.
۱۳. واعظی، سید مرتضی. (۱۳۹۲). مدیریت اجتماعی و تربیت رهبران در حوزه‌های علمیه. قم: بوستان کتاب.
۱۴. یزدان‌پناه، سید یحیی. (۱۴۰۴). تربیت آرمانی توحیدی: اصول و مبانی تربیت در حوزه‌های علمیه. تهران: معاونت تهذیب.
۱۵. یزدی، محمدتقی. (۱۳۸۹). اخلاق و تهذیب در حوزه. تهران: صدرا.
۱۶. حوزه‌نت، پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه، آموزش‌های اخلاقی در حوزه: تحلیل نظام آموزشی اخلاقی حوزه‌های علمیه، www.hawzah.net. ۱۴۰۲.
۱۷. حوزه‌نیوز، پایگاه خبری حوزه، از طلبگی و فضای حوزه بیشتر بدانیم: تحلیل ساختار و کارکردهای حوزه‌های علمیه، www.hawzahnews.com. ۱۴۰۲.
۱۸. حوزه‌نیوز، پایگاه خبری حوزه، صیانت از دستاوردهای تاریخی حوزه: بالندگی نظام آموزشی دینی را تضمین می‌کند، www.hawzahnews.com. ۱۴۰۲.

Seminaries and the Mission of Educating Personalities such as Martyr Sayyid Hassan Nasrallah

Fatemeh Tahmasebi^۱

Abstract

Seminars have played an unparalleled role in the education of academic, moral, and jihadi personalities in the history of Shiism. These institutions are not only educational centers for Islamic sciences, but also centers for the education of social and political leaders. Martyr Sayyid Hassan Nasrallah, as one of the most prominent leaders of the Islamic resistance in the present era, is a clear example of the educational fruits of seminaries. By utilizing religious teachings and the educational school of the seminary, he was able to form a comprehensive personality in the fields of epistemology, morality, and jihad. Examining the mission of seminaries in educating such personalities indicates the need to rethink the educational and training programs of these centers to respond to the needs of the Islamic world in the new era.

Keywords:

Seminaries; Islamic education; Martyr Sayyid Hassan Nasrallah; Islamic resistance; Educational and training mission

^۱. Level ۳ student, Al-Zahra Seminary, Tehran Province, Vavan Count fatemeh1363tahmasebi@gmail.com.